

GELENEKSEL SANATIN TASFİYESİ VE KAVRAMSAL TEPKİ

Bayram Dede¹

ÖZ

Kavramsal sanat, 1960'larda ortaya çıkan bir sanat akımıdır. İlk kez Sol Lewitt'le tanıtılan sanat, anlayış olarak geleneksel sanata karşı çıkarak önemli bir çıkış yapmıştır. Kavramsal sanatın nasıl bir etki oluşturduğu hangi yenilikleri getirdiği çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bunu anlamamız için kavramsal sanatı iyi analiz etmemiz gerekmektedir. Kavramsal sanat pek çok şeyi yıkmak ve geçmişle hesaplaşmak istiyordu. Sanatın maddesizleştirilmesi ile biçim tamamen zayıflamış, sanatta düşünce önem kazanmaya başlamıştı. Kavramsal sanat batı kültürünün toptan bir eleştirisini yapmış her türlü sanatsal otoriteye ve tekelci anlayışa başkaldırmış. Sanatçı artık yüreğiyle benimsediği bir düşünceyle sanat yapmaya başlamıştı. Kavramsal sanat eserlerin müzelerde sergilenmesine, ticari bir meta olarak alınıp satılmasına karşı çıkarak eserlerin sokağa inmesini sağlamış, sanattan anlamayan geniş halk topluluklarına ulaşmayı sağlamıştır. Estetik tözü ikinci plana atarak sıradan olanı dile getirerek daha önce denenmemişi keşfetmeye çalışmıştır. Herkesin sanatçı olabileceğinin kapılarını açarak sanatta bir devrim gerçekleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Sanat, Yazı.

¹Dr. Öğretim Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü,
bdede(at)adiyaman.edu.tr

ELIMINATION OF TRADITIONAL ART AND CONCEPTUAL RESPONSE

ABSTRACT

Conceptual art is an art movement that emerged in the 1960s. Introduced by Sol Lewitt for the first time, this art has made an important debate as opposed to traditional art. The effect of conceptual art and the innovations it brings are the aims of study. We need to analyze the conceptual art well to understand this. Conceptual art wanted to destroy many things and settle the past up. With the disappearance of art, the form has been completely weakened, and thought has begun to gain importance in art. Conceptual art has made a wholesale critique of western culture and rebelled against all kinds of artistic authority and monopolistic understanding. The artists started to make art with an idea that they embraced with their hearts. Conceptual art has provided access to large public communities that do not understand the artifacts, allowing them to descend into the streets by opposing the exhibition of artworks in the museum and the purchase and sale of them as commodities. It has tried to discover things that have not been tried before by expressing what is ordinary by taking aesthetic essence into the second plan. It has made a revolution in the the arts by opening the doors through which everyone could be an artist.

Keywords: Concept, Art, Writing

Giriş

Batı sanatı yüzyıllar boyunca natüralist geleneğin etkisinde kaldı. Sanatçının o zamanlardaki misyonu; karşısındaki nesnenin birebir kopyasını yapmaktı. Hayali olarak çalıştığı kompozisyonlarda bile genellikle hayal ettiği nesnelere, kişilere birebir benzeyip benzemediği temel amaç idi. Tasvir geleneği anlayışını belirleyen kişiler ve kurumlar sanatçıdan hep kendi istekleri doğrultusunda çalışmalar yapmalarını istedi. Sanatçının ürettiği eserler kendi özgürlüğü çerçevesindeydi. Çok az sanatçı bu çerçeveyi kırabiliyordu. Ama 20. yüzyıla kadar devam eden bu gelenek artık ömrünü tamamlıyordu. Sanatta ilk cüretkar atılım kübizmle gerçekleşirken yeni sanat anlayışı kapılarını da aralamıştı. Endüstri devriminin getirdiği sarsıntılar devam ederken iki dünya savaşının getirdiği büyük yıkıntılar ve kaos batının kendini tekrar sorgulamasına neden olmuştu. Bu sorgulamanın ürünleri siyasal, sosyal, ekonomik alanda kendini hissettirmeye başlamıştı. Bunun sarsıntıları kendini çok yoğun hissettirecekti alışkanlıklar insana ayak bağı diye tek tek tasfiye edilirken sanatta bu değişimi cesurca gerçekleştirmeye başlayacaktı. Marcel Duchamp'la başlayan sanattaki başkaldırı yavaş yavaş kendisini hissettirecek kavramsal sanatta doğruya ulaşacaktı. Kavramsal sanattan felsefe gün ışığına çıkarken biçim etkinliğini yitirmeye başlamıştı. Kavramsal sanatçı sanatta önemli olan estetik düşüncesini bir kenara atarak alışıldık sanat anlayışını ortadan kaldırmayı etkinlikleriyle gerçekleştirmeye çalıştı. Kavramsal sanatçı sanat izleyicisinin kafasını karıştırırken sanatı alışıldık kalıpların, anlayışların, biçimlerin dışında sunarak seyircide sanatın çok farklı biçimlerde de gerçekleşebileceğini ifade etmeye çalıştı. Artık sanatçı, fikirlerini sınırsız hayal gücüyle önyargıların dışında açık bir biçimde ortaya koyuyordu.

KAVRAMSAL SANAT

Yirminci yüzyıl her konuda bir başkalaşım çağıydı, bu başkalaşım insanların tüm yaşam tarzına yansiyacak ve geçmişten koparacaktı. İnsanların en önemli uğraş alanlarından biri olan sanat da bu değişimlerden yeni konumunu belirleyecekti. Sanatın her türlü tepki ve yeniliğe olan özlemi onu daha önceki sanat anlayışından ayıracaktı. “Modern sanat, belirli derecede bireyselliğe dönük olduğundan ya da diğer deyişle yayılcı geleneği reddettiğinden bünyesinde birçok ekol, akım, yönelim barındırmıştır” (Gonca Demir, 2009: 54). Bu yönelimler o kadar farklı ve çeşitli oldu ki sanat tarihi boyunca kısa bir zaman içinde bu kadar farklı anlayışların ortaya çıktığına tanık olunmamıştır. Bu anlayışların en önemlisinden biri de kavramsal sanattır. Kavramsal sanatın en önemli çıkışı, sanatın dokunulabilen bir nesne olmaktan kurtulup yalnızca bir düşünce olduğunun altının çizilmesiydi.

Kavramsal sanatın batıda yarattığı düşünsel sarsıntı daha sonraki sanatların da kaderini oluşturmaya başlamıştı, kavramsal sanattan sonra sanat artık eskisi gibi olmayacaktı. Kavramsal sanat “Özünde bu anlayış biçimsel yetkinliği arayan, alışlagelmiş sanatın yerine, bir anlamda, yeni bir yaşam biçimi önerisi olarak da algılanabilir (Germaner, 1997: 47). Bu yaşam önerisi 1960'lardan sonra teknolojinin çok hızlı ilerlemesinin birey üzerindeki daha önce görülmedik etkilerin, tahriplerin yaşandığı bir dönemdir. Sanat yüzyıllardır yeni arayışlardan sonra hep yeniyi denemiş ama artık yorulmuştu, çıkmazlarla karşılaşan sanat sürekli kendini tekrarlama tehlikesine düşmüş, birçok çıkış yolu bulmaya çalışmıştı, bu çıkış yolu sanatta biçimi etkisizleştirerek gerçekleştirmeye çalışmıştı, biçim etkisizleştirildiğinde kavram kendisini daha da ağır hissettirmeye başlamıştı. “Düşüncenin yapıta üstünlüğü inancı Marcel Duchamp'ta öteden beri var olan bir görüştür” (Germaner, 1997: 46) ama kavramsal sanatla birlikte çok daha geçerlilik kazanmaya başlamıştı, kavramsal sanatla biçim silinmeye başlayınca özü ortaya çıkmış, içerikte yani kavramda yoğunlaşmaya başlamıştı. Sanatın tekrar sorgulanması yeni yöntemleri de beraberinde getirerek hızlı bir değişimin müjdesini vermeye başlamıştı. Bu müjde ise felsefenin tekrar sanatta etkisini hissettirmeye başlamasıdır. Kübizmden sonra felsefe tekrar sanatta gücünü göstermiş sanatta önemli olanın düşünce olduğunu, biçimin ise bir araçtan başka bir şey olmadığını ifade etmişti.

“Kavramsal sanat 1960'larda ortaya çıktı ve ilk kez Sol Lewitt tarafından bir akım olarak tanıtıldı (Little, 132). Kavramsal sanatın geleneksel sanatta tepkisi sanat eserinin bir ticari meta olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. “Sanat çalışmalarının nesneleştirilmesi yönünde ve sanat pazarındaki fetişist birikim ve değişimin reddedildiği bir iklim olmuştur” (Şahiner, 2013: 73). Bu anlayış 1960 sonrası sanatsal çalışmalarda hep güncelliğini koruyacaktır. Sanatçı artık sanatın bağımsızlığını, sanatçının özgürlüğünün ve özgünlüğünün sorgulanamayacağını hiçbir otoritenin söz sahibi olamayacağını vurguluyordu, kavramsal sanat kendisinden sonra gelecek akımlara ve anlayışlara örnek olarak sanatın sınırlarını sonsuzlukla buluşturuyordu.

1960 sonrası geleneksel sanat yapıtları heykel veya tabloları bazı galeriler sergilemekten vazgeçip kavramsal anlayışa uygun sözlü, fotoğrafik, matematiksel yani birçok biçimin içinde bulunduğu bir sergi anlayışı geliştirdiler ama kavramsal sanat anlayışını savunan sanatçıların her biri kendine özgü biçimler kullanmıştır. Bu yüzden her sanatçının farklı biçimler kullandığına tanık olunur. Bu biçimler sertifikalar, filmler, eskizler, gazete ilanları, ses kayıtları, numaralar vb. biçimleridir. Bunun yanında geleneksel gereçlerden faydalanma yoluna gitmişlerdir ama tüm kavramsal sanatçıların amacı sanat eserlerinin seyredilmesine karşı çıkmalarıdır (Germaner, 1997: 48). Kavramsal sanat da artık sanatçı ve sanatla hiç uğraşmayan

birinin de sanat yapabileceği anlayışını getirir, sanatkarlık çok ulaşılmaz değildir, herkesin sanatçı olabileceğinin kapıları ardına kadar açmıştır. “Açık havada politik konuşmalar ve tartışmalar; doğada, insanın yarattığı kent ortamında, halkta yapılan gösteriler, değişiklikleri fotoğraflarla, teyplerle, alınan örneklerle, notalarla kaydetmek ve bu listeye katabileceğimiz daha pek çok hareket ya da eylem çeşitleri olabilir. Bu da hepimizin birer kavram sanatçısı olabileceğini gösterir” (Lynton, 1991: 340-341). Sanatçının her özgür seçimi sanat yapıtıdır. Çünkü her yapıt düşüncenin ürünüdür. Sanat yapmanın artık birçok yolu olduğunu söyleyen sanatçının bunlardan birini kullanabileceğini ifade eder. Kavramsal sanatta bundan böyle sanatçı düş gücünü, felsefesini sınırsız bir şekilde kullanırken kendisine biçim özgürlüğünü de tanımış olur. Hiç alışık olmadık yeni araçlarla kendini ifade etme şansını yakalamıştır. Kavramsal sanat, kavramı öne çıkarırken biçimi değersizleştirme yoluna gitmiştir. Önemli olan düşüncedir, düşünce olmazsa biçim bir posadır, yani anlamsızdır. Bu yüzden düşüncenin biçime üstünlüğü kavramsal sanatta tartışılmazdır.

Sanatın düşünceden ibaret olduğunu yani maddesizleştirilmesi anlayışı kavramsal sanattan önceki sanat anlayışlarında da var olan bir düşünce idi, biçimin ortadan kaldırılmasına anlamsızlaştırılmasına katkıda bulunanların en önemlisi Marcel Duchamp’ı gösterebiliriz. Marcel Duchamp, sanatta alışıldık tüm kalıpları kırarak sanatın özerkliğine dikkat çekmişti, kavramsal sanat da Duchamp’ın yolundan giderek her türlü otoriteye karşı çıkmış, sanatı geleneksel bağlarından kopararak sanatın özgürleşmesini sağlamıştı. Kavramsal sanat geleneksel sanatı hem biçim yönünden hem de düşünsel yönden ortadan kaldırırken batı sanatının o güne kadarki bir bilançosunu çıkarmıştı. Özünde tepki yatan sanat anlayışıyla topluma sanatın farklı bir yüzünü göstermişti, bunun en güzel örneğini Joseph Beuys dönemindeki otoriteye karşı mücadele anlayışında o zamana kadar cesaret edilmemiş hiç uygulanmamış bir uygulamaya imza atmıştıydı.

Resim 1: Joseph Beyus Ölü Bir Tavşana Resimleri Açıklamak adlı performansını gerçekleştirirken. 1 Ocak 1965, Alten Galerie Schmela, Düsseldorf, Almanya.

Joseph Beuys, Resim 1’de ölü tavşana resimleri açıklamak adlı performansında bir Şaman misyonunu üstlenerek yüzünü bal ve altınla kapladı gösterisinde bir resim sergisini kucağında ölü bir tavşanla üç saat boyunca dolaşarak tavşana resimler hakkında bilgi veriyormuş gibi dudaklarını yavaşça oynattığı çalışmasında topluma sanatın bilgi yanı kadar ruhsal yönünün de önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Resim 2: Kosuth, sanatın dilsel doğasını sorgulayan ilk sanatçıdır. Sözcükler, temsil edilmiş biçimleriyle bilgiyi ve kavramı meydana getirirler. Sandalyenin sözlük tanımını okuyan izleyici, sözcükleri doğrudan fiziksel ahşap sandalye veya fotoğraftaki sandalye ile ilişkilendirir. Tek başına okunduğunda ise bu tanım diğer sandalyelerle ilgili başka deyimleri de çağrıştırabilir.

Kavramsal sanatın diğer önemli sanatçısı olarak Joseph Kosuth'u verebiliriz. 1965'te sanat çalışmalarını algılama ve dil üzerinde yoğunlaştırmaya başladı. Anlamı ifade etmek için dili kullandı. Tüm kavramsal sanattaki amaç olan materyalizasyon (maddeden sıyrılma) amacıyla çalışmalarını sürdürdü, bu çalışmalarında sözcüklerden çıkardığı tanımları tekrar değerlendirme sonucunda bir farkındalık oluşturmaya çalıştı (Kosuth, 2007: 45). (Resim 2) "1965'te Kosuth üç tabure adlı yapıtını sergilemiştir. Bu yapıtta gerçek bir tabure, taburenin fotoğrafı ve tabure sözcüğünün sözlükten alınmış tanımı bulunmaktadır (Germaner, 1997: 50). Kosuth, sanata kavramı koymuş kavramı analiz etmeye başlamıştır, aynı çalışmalarını daha da ileriye götürmüştür. Maddesizleştirme maddeden sıyrılma anlayışını tüm eserinde görmemiz mümkündür. Bu cesur atılımlarla sanat anlayışının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur, biçim artık sanatta gücünü dile getiriyordu. Böylece Kosuth "bir sandalyenin üç formunu içeriyordu: sıradan bir sandalye, sandalyenin gümüş jelatin baskı fotoğrafı ve sandalye sözcüğünün sözcük anlamının büyütülmüş fotoğrafı" (Farthing, 2014: 502). Böylece izleyiciler, çok farklı bir sanat yapıtı karşısında olduklarını anlıyorlardı. Sanat şimdiye kadar galerilerde alışık olunan eserlerin sergiledikleri alanlardı. Bu anlayış artık Batı sanatında ömrünü

tamamlıyordu. Kavramsal sanatla birlikte sergi salonları izleyicilerin beklentileri doğrultusunda değildi. Sanatçı yapıtını birebir beğenilsin diye yapmıyordu. Sanatçı bundan böyle kendini özgür biçimde ifade ediyordu. Hiçbir kısıtlamanın hiçbir engelin olmadığı bir şekilde ve açıklıkla ifade ediyordu. Diğer yandan bir başka kavramsal sanatçı Le Witt'in getirdiği en kökten biçimsel değişimler çalışmalarını duvarın yüzeyine çizme düşüncesidir. Bu duvar resimlerini Paula Cooper Gallery'de 1968'de gerçekleştirdi. Bu çalışmalar geleneksel sanat anlayışına vurulmuş önemli bir darbeydi. Çünkü duvar resimleri silinebiliyordu. Eğer sanatçı isterse tekrar yeniden oluşturabiliyordu (Fineberg, 2014: 292). Her sanatçı kavramsal sanatın bir yönünü öne çıkartırken tepkilerini farklı uygulamalarla gerçekleştirmişti. Hepsindeki amaç geleneksele karşı bir başkaldırının olmasıdır. Geleneksel ve katı kültürel otoriteye karşı bir tepki vardır hepsinde “Le Witt Bir sanatçı ustalık kazanırsa gösterişli ama derinliksiz sanat yapar” (Kuspit, 2010: 83). Kavramsal sanat biçim güzelliğinin altındaki derinliği arar, yüzeysel güzellikle ilgilenmez. Yüzeysel güzellik sanat değildir. O zamana kadar sanat insanlara güzel görünümeler sunarak onları aldattı, güzel hoş geleni öğretti ama kavramsal sanat geçicilin ötesinde değişmeyi ortaya koymayı amaçladı. Le Witt söylediği gibi sanatçı ustalık kazanırsa sanat da ortadan kalkar çünkü sanatçı hep alışık olduğu biçimleri kullanır. Onda yeniyi keşfetme arzusu ortadan kalkar. Güzel biçimin altındaki düşünce ise ölüdür ama kavramsal sanatçı sanatta biçimi oluşturan kavramla ilgilenir. Kavram tüm geçiciliğin ötesinde sonsuz bir tözdür. Le Witt'in deyiimiyle “güzel bir fikri berbat etmek zordur, der, ama kavramsal sanat sanatçı için sıradan her fikir sıradan olması nedeniyle güzeldir, işte bu nedenle ona göre, ustalık ve güzellikle kurtarılması gereken düşünce diye bir şey yoktur” (Kuspit, 2010: 83). Kavramsal sanattaki ustalık artık sanatçının el becerisine ve deneyimlerine dayanmıyordu. Buradaki ustalık sanatçının entelektüel yapısına, delilik seviyesindeki atılımlarına, yeniyi olan iştahı ya da aykırı olmasıydı. Böylece bilinmeyenler keşfediliyor. Yeniyi yorumlamadan aramalar gerçekleşiyordu. Bu yolla geleneksel sanat anlayışları tıpkı savaşların ardında kalan harabeler gibi görülmeye başlandı, sanatçı içinde ne geçiyorsa hiçbir geleneksel malzemeye ihtiyaç duymadan bunu gerçekleştirebiliyordu. Amaç birilerinin onun sanatını onaylaması değildi. Sanatçı beğenilme egosundan kurtulmuştu, tek amaç sanatın artık eski sanat olmadığıydı. “İzleyicinin sanat yapıtını gördüğünde sanatçının kavramlarını anlayıp anlamaması o kadar önemli değildir. Yapıt bir kere elinden çıktıktan sonra izleyicinin yapıtını nasıl algılayacağı konusunda sanatçının bir denetimi yoktur. Farklı kişiler, aynı şeyleri farklı biçimde algılayabilir” (Antmen, 2003: 199). Amaç izleyicinin de yapıtını anlamak konusunda sanatçının herhangi bir müdahalesi yoktur. İzleyici her şekilde farklı yorumlayabilir. Sanatçı izleyiciye yorum özgürlüğü getirerek sanatında kendi düşüncesini zorla beğendirmeye düşüncesi yoktur.

Joseph Beuys'un daha sonraki çalışmalarında sanatta yeni alternatifleri dener. Bunlar, açık oturumlar, konferanslar ve söyleşilerden oluşmaktadır. Beuys konferanslarında yalnızca para ve sermayeye bakış açısını değiştirmekle kalmamış, bunun yanında çevre sorunlarını da gündeme getirmiştir. Sanatçı doğanın kirlenmesine, her ağacın, her toprak parçasının ve ırmakların temiz kalması gerektiğini söyleyerek doğanın tahrip edilmesine sebep olan çarpık kentleşmeyi eleştirirken eski kentlerin ise korunması gerektiğini söylemiştir. Doğayı kirletecek her türlü projeye karşı savaş açmış, Yeşil Hareketin ve Yeşiller Partisinin içinde yer almıştır. 1982'de açtığı kassel 7. Documenta Sergisi için Beuys simgesel olarak insanlığa yeni bir katkı sağlamak için 7.000 meşe fidanı dikmiştir (Atakan, 2008: 79).

KAVRAMSAL SANATTA YAZININ KULLANIMI

Kavramsal sanatçılar düğümlenen sanata yeni yaklaşımları getirmenin yollarını aramışlardır. Sürekli yeni biçimleri deneyerek sanatın alanını genişletmekle kalmayıp zenginleştirmişlerdir. Bu anlayışlara hazırlıksız yakalanan Amerika'da ve Avrupa'da izleyici de artık sanat galerilerinde sürekli alışık oldukları sergilerin çoğunlukla yer almadıklarını hayretle izlediler. Kavram sanatının en önemli temsilcilerinden bir olan Joseph Kosuth, dili çalışmaların en önemli unsuru haline getirmiş, geleneksel sanatın en önemli biçimleri olan rengi ikinci plana atmıştır. İçerik olarak kavram ön plana çıkarken biçim etkinliğini yitirmiştir. Kosuth, sanat çalışmalarını hazırlarken izleyiciyi de unutmamış, sanat çalışmalarını anlamlandırma konusunda izleyiciye önemli görevler vermiştir (Kosuth, 2007: 45).

Kosuth'un antropolojikleşmiş sanata yönelik ilk çalışmalarında yazının kullanıldığına tanık oluyoruz. 1979'da yaptığı bir çalışmasında metin kullanır. Kosuth'un yaptığı çalışma farklı kentlerdeki afiş panolarına eş zamanlı olarak yapılandırılan ve hepsinde farklı metinlerin yer aldığı büyük boyutlu metinler sergilenir. Bu metinler uzun bir zaman zarfında bir yıl kalır. Bu metinler fotoğraflarla belgelenmiş böylece afiş panolarında sanatsal çalışmalar sergilenerek sanat galerilerinden çıkıp kentsel ortamlarda izleyiciyle buluşuyordu. Böylece sanatsal izleyicinin dışındaki izleyicilerle buluşuyordu (Atakan, 2008: 84 – 85)

Kavramsal sanatta sanatçı kendini ifade etmek için yazıyı kullanır. Sanatçı biçim olarak gelenekselin dışına çıkarak o döneme kadar kullanılmamış biçimleri de dener. Kavramsal sanatta biçim düşüncesinin karşısında silikleşirken ya da zayıflarken sanatçı her türlü biçimi kullanmayı döner. Bu biçimlerden biri de yazının kullanımınıdır. Sanatçı yapıtının estetik olup olmadığı ile ilgilenmez sadece düşüncesinin ifadesi onun için önemlidir. Örneğin "Shusaka Arakawa (1936) bir tablosunda şöyle bir yazıya rastlanabilir. Lütfen bunu okurken ve bakarken nefes

alışınızı düşünün. Yapıt eş zamanlı olarak bilincin çeşitli düzeylerinde etkili olmaktadır” (Germaner, 1997: 52). Arakawa'nın eserinde kavramla resim oluşturulmuştur. Kavramsal sanat da biçimde cesurca atılımlar yapıldığını görmekteyiz. Marcel Duchamp'ın 50'lerin sonlarındaki her şey sanat olabilir düşüncesini yeniden canlandırdığından bu yana tüm dünyaya yayılmış olan bir klişenin daha sergilemesi olarak görülebilir (Bell, 2009: 462). Biçim özgürlüğü sanatçının özgürlüğü ile birlikte gerçekleşmiştir. Sanatçı her biçimi deneyebiliyordu kendisini kısıtlayan her şeye bir başkaldırı gerçekleşirmişti. Artık sınır yoktu bunun örneğini Ben Vauter'de ise betimlenmiş sözcükler her şeyden önce töreye aykırı içeriği ile şaşırtıcı, saldırgan ya da açıkça zırva bir düşünceyi göstermenin aracıdır. Kavramsal sanatçı yapıtını sergilerken onun anlamlı ve estetik olmasına özen göstermez sanatçı içinden geldiği biçimde ifade eder beğenilme kaygısı ortadan kalkmıştır, her şey kendiliğinden gelişir.

SONUÇ

Kavramsal sanat Batı sanatında bir milat sayılır. Yüzyıllar boyunca geleneksel alışkanlıklarla sanat yapıldı. Bu alışkanlıklar yüzyıllar boyunca devam etti ama endüstri devrimi Avrupa'nın yaşam şekillerini değiştirence bu değişim tüm alanlarda kendisini hissettirmiştir. Her şey o kadar hızlı değişiyordu ki çoğu alışkanlıklar unutuluyordu. Sanat da bu değişim içerisinde yeni ihtiyaçlara ve anlayışlara göre konumunu belirlemeye çalışıyordu. Sanatta Kübizm bile yüzyıllardır var olan kökleşmiş sanat anlayışını etkilemedi. Küçük sarsıntılar hep etkisiz kaldı ama I. ve II. Dünya Savaşı toplumlar üzerine derin etkiler yarattı. Özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasında ivme kazanan gelişmelerle büyüyen bu dalga o kadar etkili oldu ki eskiye ait ne varsa hepsini silip süpürdü. Marshall Duchamp'la başlayan protesto kavramsal sanat tarafından bir çıkış yolu oldu. Kavramsal sanat geleneksel sanat anlayışını tamamen ortadan kaldırırken sanatta önemli olanın düşünce olduğunun altını çizdi. Kavramsal sanatın etkilerini sanatın metotlaşmasına alınıp satılmasına sanatın bir araç olarak kullanılmasına tüm sanatsal otoriteye tepki göstermesidir. Kavramsal sanat kavramın önemini belirtirken geleneksel sanatın yerine söyleşiler, açık oturumlar, tartışmalar kayıt altına alınıyordu. Artık galerilerde alışıldığı dışındaki çalışmalar sergilenirken seyircinin etkisizleştirilmesi ya da aktifleştirilmesi söz konusuydu. Artık izleyicinin entelektüel bilgisinin hiçbir önemi yoktu. Sanat ürününün değerlendirilmesinde artık hiçbir ölçü yoktu. Kavramsal sanat tüm sanat otoritelerini yok ederken Joseph Beuys'un deyişiyle herkesin sanat yapabileceğinin düşüncesini geliştirdi. Bunun dışında kavramsal sanatçılarından Joseph Kosuth kent merkezinde reklam panolarına herhangi bir metin asarak sanatla ilgilenmeyen izleyicilere de mesaj verme amacını güttü. Bu faaliyetleriyle sanatı hem galerilerin tutsağı olmaktan çıkardı hem de hiçbir sanat bilgisi olmayan seyircide dikkati konu üzerine çektiler. Joseph Beuys

sanatta farklı bir etkinliğe imza attı. Özellikle doğanın kirletilmesini gündeme taşıyarak insanlarda bir doğa bilincinin uyanmasını sağladı.

KAYNAKLAR

Atakan, N. (2008). *Sanatta Alternatif Arayışlar*. (1. Baskı), (Çev. Zeynep Rona), İzmir: Karakalem Kitapevi.

Antmen, A. (2013). *Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. 5. Baskı, İstanbul: Sel Yayınları.

Bell, J. (2009). *Sanatın Yeni Tarihi*. U. (Çev. Ceren Ünlü, Nurçin İleri, Rana Gürtuna), NTV Yayınları.

Farthing, S. (2014). *Sanatın Tüm Öyküsü*. (Çev: Gizem Aldoğan, Firdevs Candil Çulcu), Hayalperest Yayınevi.

Fineberg, J. *1940'tan Günümüze Sanat (Varlık Stratejileri)*. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Germaner, S. (1997). *1960 Sonrasında Sanat (Akımlar, Eğilimler, Gruplar, Sanatçılar)*. (1. Baskı), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Gonca Demir, F. (2009). *Kiç ve Plastik Sanatlar Üzerine*. (1. Baskı), Ankara: Ütopya Yayınevi.

Kosuth, J. (2007). *Freud ve Çağdaş Sanat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.

Kuspit, D. (2010). *Sanatın Sonu*. (3. Baskı), (Çev. Yasemin Tezgiden), İstanbul: Metis Yayınları.

Little, S. *İzmler (Sanatı Anlamak)*. 2. Baskı, İstanbul: Yem Yayınevi.

Lynton, N. (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*. (Çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Şahiner, R. (2013). *Sanatta Postmodern Kırılmalar*. Ankara: Ütopya Yayınevi.